

F. TONIK
Messa
Requiem
G. Verdi

18

03
Messa da Requiem, Giuseppe Verdi

05
Voorwoord 'Libera me'

06
Dirigent, solisten, orkest

11
Musicians without Borders

14
Het Messa da Requiem

16
Muziek geeft mensen weer zin

18
Het geheim achter een grote stem

20
Hoe muziek werkt ...

22
De cd-kast van Frank van Aken

24
Liedtekst Messa da Requiem

30
Vriend worden, colofon

30
Koorbezetting

32
Toonkunstkoor Amsterdam

Messa da Requiem

Giuseppe Verdi

zaterdag 16 mei 2015
Carré Amsterdam

Comité van Aanbeveling

–

Eberhard van der Laan

burgemeester Amsterdam

Anna Enquist

dichteres en schrijfster

Hartmut Haenchen

intendant de Dresdner Musikfestspiele

Truze Lodder

voormalig zakelijk directeur De Nederlandse
Opera

Charlotte Margiono

zangeres

Simon Reinink

algemeen directeur Het Concertgebouw NV
Amsterdam

Frits Spangenberg

oprichter Motivaction International

Paul Spies

directeur Amsterdam Museum

Libera me!

Voorwoord

Wat is mijn positieve bijdrage aan de wereld, waarin zoveel mensen in barre ellende leven? Stelt niet iedereen zich die vraag wel eens? Als musicus vond ik een antwoord toen ik het boek “Requiem Theresienstadt” van Josef Bor las.

In de Tweede Wereldoorlog was in het concentratiekamp Theresienstadt de dirigent Rafael Schächter geïnterneerd. Zijn grote schat was een partituur van het Requiem van Verdi. Uit al zijn partituren had hij juist dit werk gekozen om mee te nemen naar een onzekere bestemming. Hij had zich boven zijn partituur op kunnen sluiten, om zich gerust te laten stellen door de magische muziek die in zijn hoofd zou klinken. Maar dat was niet wat hij deed. Hij stelde een koor samen van kampbewoners en studeerde avond aan avond, na een lange dag van dwangarbeid, de partijen in. Onder deze bizarre omstandigheden voerde hij het Requiem meerdere malen uit, voor kampbewoners en nazi's. Tot twee keer toe werd bijna het voltallige koor gedeporteerd naar Auschwitz en begon de achtergebleven dirigent weer van voor af aan. Weer zong men de beklemmende slotmaten “Libera me” (bevrijd mij), tot ook Rafael Schächter in oktober 1944 naar Auschwitz gedeporteerd werd.

Maar nu komt het grote wonder: hoewel men niet letterlijk bevrijd werd, voelde men zich wel vrij. Oud-kampbewoners die meezongen in Schächters koor, vertellen dat zij tijdens het zingen gelukkig waren. De vraag of de uitvoeringen in muzikaal opzicht goed waren, was voor hen volkomen irrelevant; het was veel groter dan dat. Toen dit tot me doordrong, realiseerde ik me dat het bij muziek helemaal niet gaat over goed of mooi, maar over waarachtigheid, over het intens communiceren van oprechte emoties. Muziek is een kracht tussen mensen en een energiebron diep in ieder mens, daar waar geen vijand kan doordringen.

De musici van Musicians without Borders weten als geen ander hoe muziek warmte creëert, saamhorigheid opbouwt en hoop geeft. Het is die kracht, die zij gebruiken om in conflictgebieden de wonden van oorlog te helen. Daarom is het zo mooi, dat wij op 16 mei in Carré met elkaar zingen, voor onszelf en voor allen op deze wereld: Libera me!

(Boudewijn Jansen)

Boudewijn Jansen

Dirigent

Boudewijn Jansen

TKA staat sinds september 2003 onder leiding van dirigent en artistiek leider Boudewijn Jansen. Jansen studeerde piano en orkestdirectie aan het Utrechts Conservatorium. Tezelfdertijd nam hij deel aan de operastudio van de Nationale Reisopera in Enschede. Na zijn studie werd hij muzikaal leider en dirigent van de Stichting Kameropera Nederland. Sinds 1994 maakt hij deel uit van de muzikale staf van de Nederlandse Opera in Amsterdam in de functie van assistent-dirigent en corepetitor.

In Het Muziektheater Amsterdam dirigeerde hij Janaceks *Jenůfa* met het Radio Filharmonisch Orkest en *Die Meistersinger von Nürnberg* van Wagner met het Nederlands Philharmonisch Orkest. Verder verzorgde hij verschillende malen de instudering van het Koor van de Nederlandse Opera. Dit koor werd, tezamen met het Nederlands Blazersensemble, door hem gedirigeerd bij de kroning van koning Willem-Alexander. Van veel muzikale be-

tekenis voor hem waren de samenwerkingen met onder andere Hartmut Haenchen, Sir Simon Rattle, Pierre Boulez en Mariss Jansons. Hij dirigeerde onder meer het Nederlands Philharmonisch Orkest, Holland Symfonia, het Radio Filharmonisch Orkest en het Rotterdam Philharmonisch Orkest. Jansen is een veelgevraagd koordirigent. Hij dirigeert ook het VU-Kamerkoor sinds 1991.

Eva-Maria Westbroek

Sopraan

Eva-Maria Westbroek

Eva-Maria Westbroek is ongetwijfeld een van de grote lyrisch-dramatische sopranen van onze tijd. Ze zingt in alle grote operahuizen van de wereld, zoals the Royal Opera in Londen, de Metropolitan Opera in New York, de Bayreuter Festspiele en bij de operahuizen van Berlijn, Dresden, Parijs en Amsterdam. Eva-Maria studeerde onder meer bij James McCray in Den Haag en bij Iris Adami-Coradetti in Italië. Ze won

diverse prijzen op internationale zangconcoursen.

Van 2001 tot 2006 was Eva-Maria Westbroek verbonden aan de Staatsoper Stuttgart. Ze zong daar een groot aantal rollen waaronder Puccini's *Tosca*, en werd er benoemd tot Kammersängerin. Daarnaast zong ze bij verschillende andere operahuizen in Duitsland (Berlijn, Dresden) en daarbuiten. In 2006 werd Eva-Maria Westbroek bejubeld voor haar vertolking van de titelrol in *Lady Macbeth van Mtsensk* van Sjostakovitsj bij De Nationale Opera, een rol die ze ook met veel succes in Londen zong. In 2007 zong ze bij het Festival Aix-en-Provence met groot succes *Sieglinde* in Wagners *Die Walküre* onder leiding van Simon Rattle. Deze rol zong ze ook in New York, Londen en tijdens de Salzburger Festspiele. Eva-Maria is zowel veelgevraagd in het Duitse als in het Italiaanse repertoire. Zo zong ze in Parijs *Elisabeth* in Wagners *Tannhäuser* en *Die Kaiserin* in *Die Frau ohne Schatten* van Strauss, en in Brussel *Leonora* in Verdi's *La forza del destino*. In 2008 volgde haar debuut tijdens de Festspiele in Bayreuth, wederom als *Sieglinde*.

In het seizoen 2009-2010 zong ze met enorm succes haar lievelingsrol: *Minnie* in Puccini's *La Fanciulla del West* zowel in Amsterdam als in Londen, waar ze in 2011 ook veel succes oogstte in de wereld-

première van de opera *Anna Nicole* van Turnage. In Dresden zong ze naast haar man Frank van Aken haar eerste *Isolde* (in *Tristan und Isolde* van Wagner), en in Londen tesamen met Jonas Kaufmann de rol van *Maddalena di Coigny* in *Giordano's Andrea Chenier*.

In New York zong Eva-Maria Westbroek de hoofdrol in *Francesca da Rimini* van Zandonai, en onlangs keerde ze er terug als *Santuzza* in *Cavalleria Rusticana*. In het komende seizoen zal ze er *Elisabeth* vertolken in *Tannhäuser*.

Tania Kross

Mezzosopraan

Tania Kross

Tania Kross, geboren op Curaçao, studeerde aan het Utrechts Conservatorium bij Henny Diemer. Ze vertegenwoordigde Nederland tijdens de BBC Singer of the World Competition in Cardiff in 2003. Ze won diverse prijzen, onder meer bij de Rosa Ponselle International Competition for

Vocal Arts in New York en tijdens het Cristina Deutekom Concours. Tania Kross werd door Het Concertgebouw verkozen tot 'Rising Star' van het seizoen 2004/2005. Ze gaf een recital in de Kleine Zaal van Het Concertgebouw en ging op tournee langs diverse concertzalen, onder meer in Parijs, Salzburg, Wenen, Athene, Birmingham, Keulen en de Carnegie Hall in New York.

Tania Kross werkte mee aan verscheidene operaproducties, onder meer bij De Nationale Opera, de Nederlandse Reisopera, in Hamburg en Brussel en was verbonden aan het theater van Hannover. Ze debuteerde in februari 2007 bij de Staatsoper Stuttgart in de titelrol van Bizets Carmen, een rol die zij ook zong op het Glyndebourne Festival. In 2013 produceerde en zong ze in Amsterdam 'Katibu di Shon / Slaaf en Meester', een opera in het Papiaments op een libretto van Carel de Haseth en gecomponeerd door Randal Corsen.

Tania Kross streeft ernaar om klassieke muziek zo dicht mogelijk bij (nieuw) publiek te krijgen. Sinds 2006 heeft zij in haar woonplaats Gouda een eigen festival "Krossin' Gouda", waarbij diverse kunstdisciplines elkaar ontmoeten. Tania Kross was ambassadeur van Muziek telt!, een initiatief van Muziekcentrum Nederland, het Fonds voor Cultuurparticipatie en van Kunstfactor om meer muziek te brengen in het leven van kinderen.

Haar eerste cd, Corazon, is onderscheiden met de Edison Music Awards Publieksprijs.

Frank van Aken Tenor

Frank van Aken

Frank van Aken studeerde zang aan het Utrechts Conservatorium, de opera studio van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en bij James McGray. In 1994 won hij het Cristina Deutekom Concours. Hij debuteerde in 1995 als Macduff in Verdi's Macbeth bij de Nederlandse Reisopera. In Rome zong hij Cavaradossi in Puccini's Tosca. Vanaf 1996 was hij verbonden aan de theaters van achtereenvolgens Meiningen en Düsseldorf. Hij zong daar een veelheid aan tenorrollen uit het lyrisch-dramatische repertoire zoals Lohengrin in de gelijknamige opera van Wagner, Walther von Stolzing in Wagners Die Meistersinger von Nürnberg, Siegmund in Die Walküre, de hoofdrol in Parsifal, maar ook Rada- mes in Verdi's Aida. Gastrollen zong hij in Berlijn, München, Stuttgart, Straatsburg,

Bayreuth en Londen. Sinds het seizoen 2006/07 is hij ensemblelid van de Opera van Frankfurt.

In het seizoen 2010-2011 maakte hij als Tannhäuser in de opera van Wagner zijn debuut aan de Weense Staatsopera, en zong hij in Barcelona, aan de Scala van Milaan en in Baden-Baden. In 2012 maakte hij met groot succes naast Eva-Maria Westbroek zijn debuut als Siegmund in Die Walküre aan de Metropolitan Opera in New York. Naast het Duitse repertoire zingt hij ook rollen als Otello in de gelijknamige opera van Verdi, Mauricio in Adriana Lecouvreur van Francesco Cilea, Hermann in Pique Dame van Tsjaikovski, Alexey in Prokofjevs De Speler en Sergei in Lady Macbeth van Mtsensk van Sjostakovitsj.

Jaco Huijpen Bas

Jaco Huijpen

De bas Jaco Huijpen kreeg zijn opleiding aan het Conservatorium in Amsterdam en volgde diverse masterclasses, onder

meer bij Elisabeth Schwarzkopf en James McCray. Na zijn studie werd hij lid van de Opera van Gelsenkirchen.

In 1989 werd hij uitgekozen om Nederland te vertegenwoordigen tijdens de Cardiff Singer of the World Competition. Gedurende twee seizoenen was hij verbonden aan het Theater am Gärtnerplatz in München, waar hij als Commendatore in Mozarts Don Giovanni debuteerde. Bij De Nationale Opera zong hij in diverse opera's van Britten en Monteverdi.

In de loop van de jaren zong Jaco Huijpen bij diverse theaters vooral in Duitsland een keur aan grote basrollen, onder meer in I Puritani van Bellini, Verdi's Rigoletto, La Forza del Destino, Macbeth en Don Carlos, La Bohème van Puccini, Der Freischütz van Von Weber, Beethovens Fidelio en Moessorgski's opera Chovansjtjina. Bij de Nederlandse Reisopera zong hij in Rusalka van Dvořák, Verdi's Aida en Don Carlos, Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny (Brecht/Weill) en als Klingsor in Wagners Parsifal. Het afgelopen jaar zong hij in Gent en Antwerpen opnieuw de Commendatore in Don Giovanni van Mozart.

VU-Kamerkoor

Het VU-Kamerkoor is een halve eeuw jong en telt ruim 30 ambitieuze koorzangers. Zowel jeugdig enthousiasme als wijze

ervaring maken deel uit van de magische mix. Deze variëteit zet zich door in de programmakeuze, waarin ruimte is voor stokoude en nagelnieuwe muziek, begeleid of a capella. Het koor wordt al 25 jaar aangevuurd door dirigent Boudewijn Jansen.

Recente wapenfeiten zijn Händels Messiah, de Mariavespers van Monteverdi, en van Bach het Weihnachtsoratorium, de Hohe Messe en de Motetten.

Volgend concert op 19 en 21 juni, Waalse Kerk en Dominicuskerk Amsterdam. Met onder andere 'Concert voor Koor', Alfred Schnittke.

Noord Nederlands Orkest NNO

Het NNO werd opgericht in 1862 en is daarmee Nederlands oudste professionele symfonieorkest. Het brengt symfonische muziek tot leven in de drie Noordelijke provincies, met zo'n 120 concerten per seizoen: in concertzalen, in de open lucht, tijdens festivals en voor scholen. Ook toert het orkest regelmatig naar podia elders in

het land, zoals Het Concertgebouw in Amsterdam en de Doelen in Rotterdam. Het NNO is het meest veelzijdige orkest van Nederland. De programmering is verrassend en breed; van puur en onversneden klassiek tot cross-overs met popmuziek.

Het orkest laat graag 'nieuwe oren' kennismaken met symfonische muziek, bijvoorbeeld via de Pieter Roelf Jeugd concerten en de gratis lunch- en buitenconcerten. Ook is het NNO geregeld te beluisteren op de radio. Er is een nauwe samenwerking met diverse andere kunstinstellingen, het Prins Claus Conservatorium en de conservatoria in Amsterdam en Den Haag.

Antony Hermus is vanaf concertseizoen 2015/2016 voor drie jaar vaste gastdirigent bij het orkest. De Britse Stefan Asbury veruult op dat moment zijn chef-dirigentschap voor de positie van honorair dirigent van het orkest. Michel Tabachnik is vanaf augustus 2015 dirigent emeritus bij het Noord Nederlands Orkest.

Vooraanstaande dirigenten als Viktor Liberman, Jean Fournet, Franz Paul Decker, Alain Lombard, Sergiu Comissiona, Richard Dufallo en Nikolai Alexeev dirigeerden in het verleden het NNO. Vandaag de dag wordt er naast de vaste gastdirigent en honorair dirigent gewerkt met dirigenten als Jan Willem de Vriend, Michael Jurowski en Stefan Vladar. Het orkest werkt samen met internationale topsolisten zoals Diana

Noord Nederlands Orkest

Damrau, Piotr Beccala, Simone Lamsma, Daniel Hope, Neslon Goerner en Eva-Maria Westbroek.

Het orkest besteedt in festivalvorm ook regelmatig aandacht aan prominente, hedendaagse internationale componisten. Zo kwamen Wolfgang Rihm (2001), Terry Riley (2002), Hans Werner Henze (2003), Arvo Pärt (2004), Sir Harrison Birtwistle (2005), Heiner Goebbels & Sofia Gubaidulina (2006), Philip Glass (2007 en 2013), Laurie Anderson (2008), Michael Nyman (2009) en Steve Vai (2010 en 2013) naar Groningen voor de uitvoering van hun muziek.

Het orkest bestaat uit zo'n 75 vaste orkestleden. Kijk voor de meest actuele informatie over onze concerten op www.nno.nu.

Musicians without Borders

War divides, music connects

Dit concert is een benefiet voor Stichting Musicians without Borders. Musicians without Borders bedankt dirigent Boudewijn Jansen, Toonkunstkoor Amsterdam, het Noord Nederlands Orkest en de solisten Eva-Maria Westbroek, Tania Kross, Frank van Aken en Jaco Huijpen.

Met name bedanken wij dirigent Boudewijn Jansen, voor de inspiratie om het Requiem uit te voeren in de context van de bevrijdende kracht van muziek, en Eva-Maria Westbroek, Ambassadeur van Musicians without Borders, voor het initiatief om dit bijzondere concert aan onze organisatie te verbinden.

'Mensen die samen muziek maken, kunnen geen vijanden zijn... zolang de muziek doorgaat'

(Paul Hindemith)

'Als er iets in deze wereld moet veranderen, kan het alleen door muziek'

(Jimi Hendrix)

'Als we samen kunnen zingen, kunnen we samen leven'

(Shutka, 8-jarig Roma-meisje, Macedonië)

Musicians without Borders bouwt aan een wereldwijd netwerk van musici en muzikliefhebbers die ons werk mogelijk maken met hun tijd, energie, expertise en financiële steun.

Projecten en Programma's

Mitrovica Rock School – In het naoorlogse Kosovo overbruggen jonge aspirant-rocksterren de kloof in deze stad in de Mitrovica Rock School, waar alles om muziek draait.

Palestine Community Music – Wij leiden jongeren en jonge professionals op om muziek te brengen naar kinderen in vluchtelingenkampen, dorpen, scholen, ziekenhuizen en weeshuizen op de westelijke Jordaanoever.

Rwanda Youth Music - Introductie van muziektherapie, opleiding en community music-activiteiten om jongeren en kinderen met Hiv/Aids weerbaarder te maken.

From Woman to Woman - In Oost-Bosnië gebruiken wij muziek voor traumaverwerking bij overlevenden van genocide in Srebrenica.

Tanzania Youth Music - Training van jeugdleiders om muziek te gebruiken om problemen rondom armoede, Hiv en gender-geweld aan te pakken.

De kracht van muziek

Iedere grote componist, iedere grote musicus begrijpt de kracht van muziek om de mens tot in het diepste van zijn ziel te raken. Wij, muzikliefhebbers, maken muziek of luisteren naar muziek om in onze kern geraakt te worden, om opgetild te worden uit onze dagelijkse zorgen, om iets van vervoering en transformatie te ervaren. Al kunnen wij niet precies uitleggen waarom muziek ons zo raakt, we begrijpen wel dat het zo is. En dit begrijpt ieder mens, overal ter wereld, bij het horen van het eerste slaapliedje als kindje in moeders armen, het meezingen met een favoriet popliedje, of het bijwonen van een overweldigende uitvoering van het Requiem van Verdi.

Musicians without Borders is door musici in Nederland opgericht om de transformerende, verbindende kracht van muziek in te zetten voor vrede, op plekken waar oorlog heeft gewoed. Waar mensen elkaar kwijt zijn geraakt gebruikt Musicians without Borders de kracht van muziek om bruggen te bouwen, de wonden te helen en aan een geweldloze samenleving te bouwen.

Sinds de oprichting van Musicians without Borders in 1999 hebben onze projecten laten zien dat muziek de mogelijkheid heeft om te herstellen en om hoop te brengen daar waar dat het meeste nodig

is. Muziek heelt, verzoent, overbrugt verschillen, versterkt begrip en smeedt banden.

Principes van ons werk

- Muziek kan empathie creëren, saamhorigheid bouwen en hoop geven.
- Muziek overstijgt etnische scheidslijnen en biedt een neutrale ruimte waarin mensen elkaar ontmoeten door gedeelde talenten en passies.
- Community music is een directe en toegankelijke methode om mensen met elkaar te verbinden en gemeenschappen te betrekken en te mobiliseren.
- Van 'drumcirkels' tot koorzang tot rockbands kan muziek worden beoefend door een ieder op zijn/haar eigen niveau ongeacht muzikale vaardigheden, zowel in kleine groepen als met honderden of zelfs duizenden mensen.

Duurzaam

Musicians without Borders werkt nauw samen met lokale muzikanten en organisaties om duurzame projecten op te bouwen die aansluiten op de lokale behoeften. Uit succesvolle projecten ontwikkelen wij modellen, methodieken en trainingen die we aanpassen voor andere regio's.

Musicians without Borders' betrokkenheid op lange termijn geeft onze deelnemers de tijd om vaardigheden en talenten te ontwikkelen, verdriet en verlies te verwerken, en bruggen van verzoening te bouwen.

Musicians without Borders

Music Bridge – In het verdeelde Derry-Londonderry brengen we mensen samen door community music-training en -programma's

Steun Musicians without Borders!

Om ons werk voort te zetten zijn we afhankelijk van kortlopende projectsubsidies en donaties van fondsen, stichtingen en individuen.

88 Keys

Eva-Maria Westbroek is Ere-Voorzitter van 88 Keys. De 88 Keys zijn sleutelfiguren die Musicians without Borders met een periodieke gift voor 5 jaar steunen.

Vrienden van Musicians without Borders

Met een maandelijkse bijdrage helpt u ons aan een vaste basis. Voor informatie: info@musicianswithoutborders.org Musicians without Borders is door de belastingdienst als culturele ANBI aangemerkt: donaties zijn van de belasting aftrekbaar. Door de Geefwet is een periodieke gift (van minimaal 5 jaar) aan Musicians without Borders voor 125% aftrekbaar.

Musicians without Borders

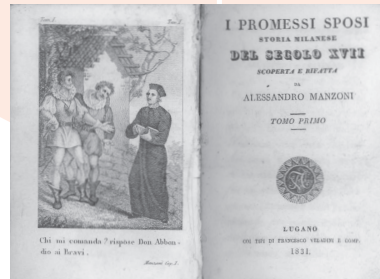
www.musicianswithoutborders.org
Kloveniersburgwal 87
1011 KA Amsterdam
020- 330 5012

Messa da Requiem van Giuseppe Verdi

Een zwerftocht naar het humanisme

Toen Giuseppe Verdi in 1901 werd begraven in Milaan verzamelden zich tienduizenden mensen in de stad. De grootste Italiaanse componist van de eeuw was overleden. Maar dat niet alleen, het land verloor ook een geëngageerde kunstenaar die de onafhankelijkheid en modernisering van Italië als een nationaal symbool had uitgedragen. In zijn opera's streed hij tegen onderdrukking van welke aard dan ook. Op verschillende momenten hield hij zich zelfs concreet bezig met de politieke vrijheidsstrijd in zijn land. Maar behalve een componist en politicus verloor Italië ook een groot humanist. De kwetsbare mens is voor Verdi altijd de focus geweest in zijn oeuvre. Letterlijk zelfs, want in de nadagen van zijn carrière liet hij in Milaan een rusthuis bouwen voor oudere - en daarom vaak onbemiddelde - zangers en musici. Zijn Casa Verdi bestaat nog steeds, en in de kapel in de tuin ligt hij samen met zijn vrouw begraven.

De oorsprong van Verdi's *Messa da Requiem* kent eenzelfde vermenging van kunst, politiek en humanisme als het leven van de componist. In 1873 was in Italië de dichter en romanschrijver Alessandro Manzoni overleden. Manzoni maakte deel

Roman De verloofden van Manzoni

uit van de intellectuele kring van Verdi, die met de dood van de schrijver ook een goede vriend verloor. Manzoni werd beroemd met zijn roman *De verloofden*, waarin hij felle kritiek levert op de officiële machtsstructuren van kerk en politiek in zijn land, terwijl hij tegelijkertijd een pleidooi houdt voor een persoonlijke manier van geloven. Hoewel hij zijn leven lang gelovig katholiek bleef, betekende zijn roman, met alle potentiële revolutionaire elementen, een belangrijke stap naar een rechtvaardiger samenleving. Verdi had een enorme bewondering voor het werk.

Dat Verdi zelf voorstelde een *Messa da Requiem*, een katholieke dodenmis, voor Manzoni te schrijven lag dus voor de hand. Al was dit niet het startpunt van zijn compositie. Vijf jaar eerder, in 1868, overleed Rossini, en Verdi wilde zijn grote voorbeeld eren met een collectief Requiem, geschreven door maar liefst dertien Italiaanse componisten. Verdi zelf schreef voor die gelegenheid het deel *Libera me*,

dat in de latere versie van Manzoni in herziene vorm zou terugkeren. Het *Libera me*, Domine (Bevrijd me, O Heer) is het slotdeel van het werk en als zodanig ook de apotheose.

Het verbaast niet dat Verdi zijn Requiem schrijft in een stijl die dicht bij de dramatiek van zijn opera's ligt. Het *Dies irae* (De dag der wrake) bijvoorbeeld is minstens zo expressief als sommige grootse passages uit een opera als *Aida*, die hij net had voltooid. Koor, koperblazers en slagwerk zetten hier in viervoudig forte een striemend ritme in. Daartegenover staan de meest kwetsbare en intieme passages voor de vier solisten. Extreme contrastwerking was een van Verdi's geliefde stijlmiddelen.

Niet iedereen was gecharmeerd van het expressieve, opera-achtige karakter van dit religieuze werk. Sommigen gingen zover dat zij de componist ervan verdachten een eigen programma te volgen, dat buiten de kaders van het katholicisme trad. Misschien zit daar een kern van waarheid in, want Verdi's aversie tegen de klerikale kerk, ingegeven door onder andere Manzoni's ideeën, maakte van hem een agnost. Maar wel een zeer humanistische agnost.

Zo kon het gebeuren dat dit Requiem een eigen leven ging leiden als belangrijke drager van humaniteit en menselijke waardigheid. Het meest wrange voorbeeld

Giuseppe Verdi

hiervan vormen ongetwijfeld de uitvoeringen die de Roemeens-Tsjechisch-joodse pianist, componist en dirigent Rafael Schächter tijdens de Tweede Wereldoorlog in het Tsjechische ghetto en doorgangskamp Theresienstadt heeft gerealiseerd. Bovendien hoort het kamp zelf tot een van de meest cynische inventies van het Nazi-regime.

Theresienstadt was een achttiende-eeuws garnizoensstadje, dat door de Duitsers al snel werd ingericht als doorgangskamp naar Auschwitz. Omdat er talloze joodse musici en componisten in het kamp terecht kwamen, deed men wat men gewend was te doen: componeren en musiceren. Eerst werd dat door de Nazi's verboden, maar al snel daagde het besef dat men met dit 'vrolijke, creatieve kamp' de vrije wereld om de tuin kon leiden omtrent de ware bedoelingen. Theresienstadt werd een 'Modelkamp'. Het werd diverse malen bezocht door internationale delegaties, die niets doorhadden. Schrijvend is bijvoorbeeld de wasruimte, voorzien van wasbakken, kranen en spiegels, maar zonder aansluiting op een waterleiding.

Er werd veel gemusiceerd in het kamp, om de verloren moed terug te winnen. Zo kwamen de opera's *Der Kaiser von Atlantis* van Viktor Ullmann en *Brundibár* van Hans Krása er tot stand. Schächter wist zo'n

'Muziek geeft mensen weer zin in het leven'

Eva-Maria Westbroek
ambassadeur van Musicians without Borders

'War divides, music connects', is het motto van Musicians without Borders. De organisatie brengt mensen in oorlogsgebieden in contact met muziek. Sinds een paar jaar is Eva-Maria Westbroek ambassadeur. Wanneer en waar ze kan, zet ze zich in voor deze organisatie. Zoals bij deze uitvoering van Requiem van Verdi. Bijzonder is dat ze op het podium staat samen met onder andere haar echtgenoot, tenor Frank van Aken.

Heb je veel Verdi gezongen?

Het Requiem heb ik een aantal keren gedaan, en opera's van Verdi, zoals Don Carlos, Othello, La Forza del Destino en Un Ballo in Maschera. Maar het Requiem vind ik een van de mooiste en indrukwekkendste stukken die er bestaan. Er zit van alles in dat werk. Stukken over angst worden weer afgewisseld met devote passages.

Ben je gelovig opgevoed?

Nee, helemaal niet. We draaiden thuis veel pianomuziek. Wat we wel hadden was het Requiem van Mozart. Maar het Requiem van Verdi vind ik mooier.

honderdtwintig koorzangers en vier solisten te verzamelen en met piano-begeleiding werkte hij hard en consciëntieus aan de uitvoering van Verdi's Requiem. Veel joodse gevangenen waren tegen dit katholieke werk, dat een paradedstuk van de onderdrukker zou zijn.

Schächter pleitte ervoor dat juist in deze omstandigheden een beroep moest worden gedaan op de humaniteit, te meer omdat die stukken buiten het kamp niet meer klonken.

Tijdens de voorbereidingen in 1943 werden twee keer achter elkaar alle koorleden op transport gesteld naar Auschwitz, maar Schächter volhardde in zijn strijd. Op 23 juni 1944 moest hij ter gelegenheid van een bezoek van het Internationale Rode Kruis en een aantal SS-officieren, onder wie Adolf Eichmann, zijn felbevochten Requiem met een kleinere koorbezetting uitvoeren. Op 16 oktober van dat jaar werd hij zelf naar Auschwitz gedeporteerd.

De Messa da Requiem blijft een luide roep om humaniteit in een wereld die haar waarden dreigt te verliezen. Dat geldt voor Verdi's tijd, voor Schächters Theresienstadt en voor ons hier en nu. We hebben nog steeds een grote behoefte aan Musicians without Borders.

(Willem Bruls)

Hoe is het om met je echtgenoot in dezelfde productie te zitten?

Dat is leuk! Ik ben natuurlijk een groot fan van Frank. Ik vind het geweldig om hem te horen zingen, daar word ik altijd heel blij van. En het is ook gezellig, je bent zo vaak alleen onderweg. Laatst waren we twee maanden in New York. Dat was supergezellig. 's Avonds eet je met elkaar, 's ochtends ga je samen ontbijten.

Hoe ben je met Musicians Without Borders in contact gekomen?

Toen ik voor het regelen van een werkvisum voor Amerika weer eens zat te wachten op de ambassade, raakte ik aan de praat met leden van Nederlands Blazers Ensemble. Zij wezen me op het bestaan van Musicians without Borders (MWB). Ik was daar erg door gegrepen.

Waarom wil je je daarvoor inzetten?

Ik vind dat ik een heel bevoorrecht leven leid. Veel mensen hebben dat niet. Ik wil een bijdrage leveren om de wereld een stukje beter te maken. Ik vind deze organisatie geweldig. Je kunt door middel van muziek mensen tot elkaar brengen. Je kunt ze helpen over hun trauma's heen te komen en je kunt ze weer zin in het leven geven. Muziek is een mooi medium om dat voor elkaar te krijgen.

Je bent ambassadeur, wat houdt dat precies in?

Ik was tot nu toe vooral bezig de organisatie naamsbekendheid te geven. Ik zou willen dat zo veel mogelijk mensen geïnteresseerd raken in MWB en zich er ook voor gaan inzetten. Nu doe ik iets voor ze door mee te werken aan het Requiem van

Het geheim achter een grote stem

Jaco Huijpen

In de rol van Il Commendatore in Mozarts Don Giovanni reikt Huijpens donderstem met gemak tot de achterste rijen van een grote zaal als Carré. Hoe kom je aan zo'n stem? Puur techniek, zegt Huijpen zelf.

Huijpen is het vak van operazanger min of meer ingerold. "Op een bepaald punt in mijn loopbaan was ik muzikaal verder dan ik technisch kon. Ik hoorde hoe ik wilde zingen, en deed kunstgrepen, maar had niet de techniek. Een sleutelmoment in mijn loopbaan was de ontmoeting met de Amerikaanse tenor James McCray. We zongen beiden in Die Feen, een weinig uitgevoerde opera van Wagner. Na dat optreden mompelde ik wat over een verkoudheid die mij dwars zat, maar McCray meende dat het iets anders was wat mijn stem belemmerde. Ik ging bij hem in de leer en hij heeft mij technisch weer veel verder gebracht door een scherpe keuze te maken in welke baspartijen goed bij mijn stem passen. Dat is voor mij de sleutel: kijk waar de stem op zijn best klinkt, waar is de stem het meest vrij. Dat is je eigen geluid, de klank van jouw stem. En dat kun je uitbouwen naar boven en naar beneden. Iedere zanger heeft een eigen geluid. Zo kun je Pavarotti's stem al na 1 seconde van een opname

herkennen. Vrij zingen is essentieel: met een open strot en een vrije klank komen de boventonen vrij en zing je met een natuurlijk vibrato. Daarmee vul je de zaal."

Fitness

"Zangtechniek onderhouden is vergelijkbaar met fitness. Je strottenhoofd heeft toch een bepaalde constitutie nodig. Een hilarische opwarming die ik wel eens samen met Frank van Aken doe, is met de tong uit de mond, korte stotende è-klanken maken. Je kunt zo redelijk snel en intensief je gehele instrument, stem en keel opwarmen, bovendien train je de grenzen van je stem, op een manier die met het zingen van bijvoorbeeld toonladers minder aan de orde komt.

Bij het inzingen met mijn amateurkoor in Assendelft laat ik een duidelijke ruime oe-klank maken, met daarvoor de klank

'L'. Door het uitspreken van de L gaat het strottenhoofd omlaag. De kunst is om dezelfde ruimte te blijven voelen als je chromatisch omhoog zingt."

Perfectie

Huijpen zingt schijnbaar moeiteloos de grote baspartijen in beroemde opera's, maar een Ain't no sunshine met vrienden in de kroeg durft hij nog niet aan. "Ik ben een groot fan van Nelson Riddle, dirigent/arrangeur o.a. voor Frank Sinatra. Ik ben altijd muzikant gebleven, ik houd van dirigeren, arrangeren en improviseren. Het metier van operazanger dwingt tot perfectie, maar daarbinnen steeds weer spontaan en ongedwongen musiceren dát is wat voor mij het zingen steeds weer boeiend maakt."

(Loes Knotter)

Verdi. Daar krijg ik niet voor betaald; de opbrengst gaat naar MWB.

Waarom hebben jullie gekozen voor het Requiem van Verdi?

Ooit had ik tegen Boudewijn Jansen, die ik ken van de Nationale Opera, gezegd dat hij me kon bellen als hij het Requiem van Verdi zou gaan doen. Toen ik in gesprek was met MWB over een concert, belde hij. Hij had de documentaire gezien die gemaakt is over de uitvoering van het Requiem in concentratiekamp Theresienstadt. Die heb ik toen ook bekeken. Het is een erg indrukwekkende documentaire. Boudewijn wilde het stuk uitvoeren als een soort tribute. Hij wilde de mensen die dat toen deden, hiermee eren. Ik vond dat precies passen bij MWB. Het ging toen ook over de kracht van muziek. De mensen in het kamp kwamen na veertien uur slavenarbeid 's avonds bij elkaar om muziek te maken en uit te voeren. Zo voelden ze zich mens, ze konden verder en ze hadden er plezier aan. Ik vind dat zo indrukwekkend. Ik heb hem toen in contact gebracht met MWB en zo is dit concert tot stand gekomen.

(Stef Lokin)

“Ik wil weten hoe muziek werkt in het brein”

Muziek en onderwijs vormen voor Tania Kross een logische combinatie. Elk kind heeft recht op muziekonderwijs, vindt ze. En als kersvers lid van de Akademie van Kunsten wil ze nu ook uitzoeken hoe muziek een rol kan spelen bij het leren.

“Ik ben zelf absoluut product van onderwijs”, zegt Tania Kross, “niet van opvoeding. Ik kom uit een Curaçaos middenklassegezin en ben niet grootgebracht met Bach en blokfluit. Wat ik van muziek weet, heb ik in Nederland geleerd, op het conservatorium.” Ze vindt het belangrijk om mensen met muziek in aanraking te brengen. Om die reden is ze ambassadeur geworden van de korenbond KBZON. Ze maakt dit jaar een tournee langs allerlei koren in Nederland. Door de radio- en tv-programma's die ervan worden gemaakt, laat ze Nederlanders zien hoe leuk zingen is. Ook is Tania ambassadeur van het Instrumentendepot Leerorkest. Uit dat depot kunnen basisschoolleerlingen een instrument kiezen dat ze leren bespelen.

Meezingen

Aan haar eigen kinderen ziet Tania nu hoe die muziek leren. “Onder het tandenpoetsen en pyjama aantrekken introduceer ik

spelenderwijs klassieke muziek. Ik heb een liedje voor hen gemaakt; dat zingen we elke avond voor het slapen gaan. Ik ben verbaasd dat kinderen muziek zo snel oppikken. Mijn zoontje van 2 zingt al liedjes mee, hij kent de teksten al!” Ook met andere kinderen zingt ze liedjes. Eind 2011 had ze in het Concertgebouw ‘Zing met ons mee’ gespeeld voor Amsterdamse scholieren. “Het was een educatief programma, met speciaal geschreven liedjes, gebaseerd op verhalen uit mijn eigen jeugd. De juffen en meesters kregen van tevoren de muziek en teksten van alle liedjes en oefenden ze met de kinderen. Tijdens de voorstelling zongen die met me mee. Het was zo leuk!” In Gouda herhaalde ze dat programma dit jaar in maart voor 700 kleuters, die de liedjes ook van

tevoren geoefend hadden. “Het is zo belangrijk dat kinderen muziekonderwijs krijgen op school. We hoeven niets voor hen aan te passen; we moeten kinderen niet onderschatten. Ze hebben een open mind en ze absorberen de meest ingewikkelde muziek als iets gewoons.”

Herinneringen

Sinds 1 april is Tania lid van de vorig jaar opgerichte Akademie van Kunsten. “Ik heb een grote drang om alles te weten te komen. Ik wil onderzoeken wat de meerwaarde is van muziek voor de ontwikkeling van een mens, van het begin tot het eind van zijn leven.”

Vragen heeft Tania genoeg. “Het muziekgeheugen wordt niet aangetast door Alzheimer. Ik heb aan mijn demente oma gezien dat ze nog wel herinneringen aan muziek had. Ik wil weten hoe dat werkt. En hoe kan muziek ons helpen om beter gebruik te maken van de grote opslagcapaciteit van ons brein? Er is iets met muziek waardoor je dingen beter opslaat in je brein. Dat wil ik gebruiken in het onderwijs. Zelf kan ik geen teksten onthouden zonder muziek erbij. Zodra er muziek onder staat, kan ik ineens lappen tekst uit mijn hoofd leren.

Bij kinderen werkt muziek ook, het helpt ze om taal en rekenen te leren. Hoe kan dat? In de Akademie van Kunsten word ik

nu gekoppeld aan een wetenschapper die dat gaat onderzoeken. Hopelijk wordt er iets ontwikkeld wat praktisch in het onderwijs te gebruiken is. Ik wil dat muziek een onderwijstool wordt.”

(Marjolein Zinkstok)

De CD en platenkast van Frank van Aken

Mijn eerste plaatjes stamden uit de tijd dat ik begon met zanglessen. Eerst bij Maria van Uden, die nu (in de 90 jaar!) nog steeds lesgeeft in Amsterdam. Mijn allereerste plaat was een opname van de Nederlandse bariton Marco Bakker. Toen dacht ik nog dat ik een bariton zou worden. Na het zien en horen van de film 'The Great Caruso' met Mario Lanza als Caruso was ik om: ik moest en zou tenor worden. Er is geen mooiste plaat. Ik heb uit mijn verzameling zeven platen uitgekozen, maar dat hadden er ook zo 20 kunnen zijn.

Verdi Requiem o.l.v. Victor De Sabata
De keuze voor deze plaat uit 1954 is een ode aan Victor De Sabata, een Italiaanse dirigent ten tijde van Toscanini. Een hele bijzondere man. Hij laat dingen horen die je op geen andere opname hoort, zoals het klagende opkomen van de alten in het Lacrimosa. Fantastische zangers, van wie vooral Giuseppe Di Stefano, Oralia Dominguez en Cesare Siepi mij raken. De overgang naar het Lacrimosa wordt door De Sabata ongekend mooi gedaan. Spannend, vurig en klagend. Een must voor liefhebbers van deze prachtige mis!

Otello van Verdi, met Ramon Vinay en dirigent Toscanini
De beste opname van Otello, wat niet

alleen door Vinay komt die de machtige rol van Otello magistraal zingt, maar ook door het dirigeren van Toscanini. Het ensemble in de vaak weggelaten derde akte waar Jago (Valdengo) zijn gif over Otello heen laat komen, klinkt prachtig in balans en het koor klinkt ook zoals je het zou willen horen. Een van mijn lievelings-opera's.

Kirsten Flagstad met Sibelius Songs
Wát een geweldige stem heeft die vrouw. Wat ik met Sibelius heb, weet ik zelf niet. Maar ik denk dat het iets met de natuur te maken heeft. Ik hoop deze liederen ooit te horen in een uitvoering door Eva (Eva-Maria Westbroek, Franks echtgenote. red.). Volgens mij zou dat helemaal passen!

Aureliano Pertile, 'Merce, Merce Cigno Gentile', uit Lohengrin, Richard Wagner (Vocal Record, Collectors Society, 1981).
Een ode aan drie mensen. Allereerst aan Richard Wagner, dat hij ons zulke mooie

muziek heeft achtergelaten zoals Lohengrin, de opname waar het mij in deze plaat om gaat. Maar ook werken als Tannhäuser, Parsifal en Tristan und Isolde.

Een ode aan de tenor die hier een fragment uit Lohengrin zingt, in het Italiaans. Een tenor waar je stil van wordt. Geliefd door al zijn medezangers (zie het boek 'The last Primadonna's' van Lanfranco Rasponi). Niemand minder dan Toscanini gaf hem de bijnaam "Mister Scala".

De derde ode is aan de dirigent, Carlo Sabajone, jarenlang de vaste dirigent in het Scala van Milaan. Van hem heb ik ook prachtige opnames gehoord van bijvoorbeeld Cavalleria Rusticana en van Otello. Wat een mooie fragmenten op deze plaat. O, o o wat jammer dat ik ze nooit heb kunnen zien en horen van dichtbij.

Vladimir Horowitz met het 'Pianoconcert No. 3 van Rachmaninov in d' met dirigent Serge Koussevitzky uit 1950
De liefde voor klaviermuziek is ontstaan in mijn jeugd. Mijn oudste broer speelde uren achter elkaar Chopin en Rachmaninov. Pianoconcert No. 2 is de bekendste. No. 3 is moeilijker en hoor je wat minder. Rachmaninov zelf was erg onder de indruk van het spel van Horowitz. Een virtuoos die zijn weerga niet kent, maar ook in zijn subtiele momenten schittert hij door eenvoud.

De cd-kast van Frank van Aken

'Cesare Siepi sings Cole Porter and Italian Songs'

Een layback-cd met prachtige liederen, gezongen door de sonore mooie bas Cesare Siepi (1923- 2010). Aan te bevelen bij een goed glas rode wijn op een warme zomeravond.

Richard Wagner, 'Die Walküre', Berliner Philharmoniker o.l.v. Sir Simon Rattle

Als laatste kies ik voor een cd met uitvoerenden die nog leven. De cd is van de Salzburgerfestspiele 2008 en is niet in de verkoop geweest. Wel de dvd-registratie van de uitvoering uit Aix-en-Provence. Leuk detail is dat de Sieglinde gezongen wordt door Eva-Maria (ik ben natuurlijk trots!), die mij vertelde dat bij Wotans 'Abschied' alle Walküres met tranen in de ogen aan het zijtoneel zaten te luisteren hoe Rattle het orkest tot grote hoogte liet stijgen en bij gelegenheid zijn eigen tranen liet vloeien. Persoonlijk vind ik deze laatste akte van het tweede deel van Wagners operacyclus Der Ring des Nibelungen één van de mooiste stukken muziek. Het leuke is dat Siegmund, mijn eigen rol, dan allang dood is. Maar ja..... dan heb je ook tijd om te luisteren.

(Frank van Aken)

Requiem

Giuseppe Verdi

1813 -1901 Italië

I

Introitus

(koor)

Requiem aeternam dona eis, Domine;
et lux perpetua luceat eis.

Te decet hymnus, Deus, in Sion,
et tibi reddetur votum
in Ierusalem.

Exaudi orationem meam;
ad te omnis caro veniet.

Requiem aeternam dona eis, Domine;
et lux perpetua luceat eis.

II

Kyrie

(solisten & koor)

Kyrie, eleison
Christe, eleison
Kyrie, eleison

III

Sequentia

No. 1

Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla:
Teste David cum Sibylla
Quantus tremor est futurus
quando iudex est venturus
cuncta stricte discussurus!

I

Introitus

(koor)

Heer, geef hun de eeuwige rust;
en het eeuwige licht verlichte hen.

U komt een lofzang toe, o God, in Sion,
U moet een dankoffer gebracht
worden in Jerusaleem.

Verhoor mijn gebed;
tot U komt alle vlees.

Heer, geef hun de eeuwige rust; en het
eeuwige licht verlichte hen.

II

Kyrie

(solisten & koor)

Heer, ontferm U over ons
Christus, ontferm U over ons
Heer, ontferm U over ons

III

Sequentia

No. 1 (koor)

O die dag, die dag der wrake
Zal 't heelal een ashoop maken,
Zo Sybille en David spraken.
Hoe zal dan een ieder schromen
als de Rechter is gekomen,
alles streng wordt doorgenomen.

No. 2

Tuba mirum spargens sonum
per sepulcra regionum,
coget omnes ante thronum.
Mors stupebit et natura,
cum resurget creatura
iudicanti responsura.

No. 3

Liber scriptus proferetur,
in quo totum continetur,
unde mundus iudicetur.
Iudex ergo cum sedebit,
quidquid latet, apparebit:
nil inultum remanebit.
Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla:
Teste David cum Sibylla.
Quid sum miser tunc dicturus?
quem patronum rogaturus,
cum vix iustus sit securus?

No. 4

Rex tremendae maiestatis,
qui salvandos salvas gratis,
salva me, fons pietatis!

No. 5

Recordare, Iesu pie,
quod sum causa tuae viae:
ne me perdas illa die!
Quaerens me sedisti lassus,
redemisti crucem passus:
tantus labor non sit cassus!
Iuste iudex ultionis,

No. 2 (bas solo & koor)

Klanken vol van huivering
zullen door het grafveld dringen
allen voor Gods zetel dwingen.
Dood en leven zullen beven
als het schepsel zal herleven
om Hem rekenschap te geven

No. 3 (koor & solisten)

Zie, daar zal een boekwerk wezen
waarin alles staat te lezen
waarop vooruit wordt gewezen.
Als de Rechter is gezeten
wat geheim was, wordt geweten
niets blijft strafloos of vergeten.
O die dag, die dag der wrake
Zal 't heelal een ashoop maken,
Zo Sybille en David spraken.
Wat zal ik te zeggen wagen?
wien als pleitbezorger vragen
waar gerechten zelfs versagen?

No. 4 (koor & solisten)

Koning, voor wiens macht wij beven,
die uw heiligen 't heil zult geven,
red mij, Bron van troost en leven.

No. 5 (duet: sopraan & alt)

Denk toch, Jesus, mij genegen
gingt gij zulke zware wegen,
houd die dag mijn vonnis tegen.
Zoekend zijt gij moe gelopen,
wilt door 't kruis mijn ziel vrijkopen,
niet vergeefs, zo wil ik hopen!
Rechtens moet Gij U wel wreken

**donum fac remissionis
ante diem rationis!**

No. 6

**Ingemisco tamquam reus,
culpa rubet vultus meus:
supplicanti parce, deus!
Qui Mariam absolvisti
et latronem exaudisti,
mihi quoque spem dedisti.
Preces meae non sunt dignae,
sed tu bonus fac benigne,
ne perenni cremer igne!
Inter oves locum praesta
et ab haedis me sequestra
statuens in parte dextra!**

No. 7

**Confutatis maledictis
flammis acribus addictis
voca me cum benedictis!
Oro supplex et acclinis,
cor contritum quasi cinis:
gere curam mei finis!
Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla:
Teste David cum Sibylla.**

No. 8

**Lacrimosa dies illa,
qua resurget ex favilla
iudicandus homo reus.
Huic ergo parce, Deus!
Pie Iesu Domine,
dona eis requiem. Amen.**

maar ik vraag mij vrij te spreken
vóór het oordeel aan zal breken!

No. 6 (tenor solo)

Schuldig moet ik zuchten slaken,
't schaamrood jaagt mij naar de kaken
spaar wie smekend U genaken!
Aan Maria werd vergeven
's rovers schuld is niet gebleven
dan is mij ook hoop gegeven
Wat mijn beden niet vermogen
schenk mij dat uit mededogen
houd mij aan de hel onttoegen!
Laat mij met uw schapen weiden
wil mij van de bokken scheiden
en ter rechterhand geleiden!

No. 7 (bas solo & koor)

Als wier schulden vastgesteld zijn
in het vreselijk vuur gestort zijn
roep mij met die dan gered zijn!
'k Bid U smekend en gebogen
't hart vermorzeld door uw ogen
met mijn eind heb mededogen!
O die dag, die dag der wrake
Zal 't heelal een ashoop maken,
Zo Sybille en David spraken.

No. 8 (solisten & koor)

't Zal een dag van tranen wezen,
als de mens uit as herrezen
't oordeel wacht, met schuld beladen
Toon hem dan, God, uw genade
Milde Heer Jesus,
geef hun rust. Amen.

**IV
Offertorium**

(solisten)

No. 1

**Domine Iesu Christe,
rex gloriae:
libera animas omnium fidelium
defunctorum
de poenis infernis et de
profundo lacu!
Libera eas de ore leonis,
ne absorbeat eas tartarus,
ne cadant in obscurum!
sed signifer
sanctus Michael
repraesentat eas
in lucem sanctam!
quam olim Abrahae promisisti
et semini eius.**

No. 2

**Hostias et preces tibi, Domine,
laudis offerimus;
tu suscipe pro animabus illis,
quarum hodie memoriam faciemus:
fac eas, Domine,
de morte transire
ad vitam!
quam olim Abrahae promisisti
et semini eius.
Libera animas omnium fidelium
defunctorum de poenis inferni;
fac eas transire ad vitam.**

**IV
Offertorium**

(solisten)

No. 1

Heer Jesus Christus,
Koning van de heerlijkheid
verlos de zielen van alle overleden
gelovigen
van de straffen der hel en uit
de diepe poel!
Ontruk hen aan de muil van de leeuw,
laat de afgrond hen niet verslinden,
laat hen niet neerstorten in de duisternis!
maar uw banierdrager,
de Heilige Michaël,
moge hen binnenleiden
in het heilige licht!
Zoals Gij dat eertijds hebt beloofd aan
Abraham en zijn zaad.

No. 2

Wij dragen U, o Heer, offers en
lofgebeden op;
neem ze aan voor die zielen
die wij heden gedenken
doe hen, o Heer,
overgaan van de dood
naar het leven!
Zoals Gij eertijds hebt beloofd aan
Abraham en zijn zaad.
Verlos de zielen van alle overleden
gelovigen van de straffen van de hel;
laat hen overgaan naar het leven.

V**Sanctus****(koor)**

**Sanctus, Sanctus, Sanctus
Dominus, Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra
gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in
nomine Domini.
Hosanna in excelsis.**

VI**Agnus Dei****(solisten & koor)**

**Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
dona eis requiem!
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
dona eis requiem
sempiternam!**

VII**Communio****(alt, tenor, bas)**

**Lux aeterna luceat eis,
Domine,
cum sanctis tuis in aeternum:
quia pius es.
Requiem aeternam dona eis, Domine;
et lux perpetua luceat eis,
cum sanctis tuis in aeternum:
quia pius es**

V**Sanctus****(koor)**

Heilig, heilig, heilig
de Heer, de God der heerscharen
Hemel en aarde zijn vol van
uw heerlijkheid
Eer en lof zij U in den hoge!
Gezegend, die komt in den naam
des Heren
Eer en lof zij U in den hoge!

VI**Agnus Dei****(solisten & koor)**

Lam Gods, dat de zonden van de wereld
wegneemt, geef hun rust!
Lam Gods, dat de zonden van de wereld
wegneemt, geef hun rust voor altijd
en eeuwig!

VII**Communio****(alt, tenor, bas)**

Het eeuwige licht verlichte hen,
o Heer,
met uw heiligen voor eeuwig;
omdat Gij goedertieren zijt.
Heer geef hun de eeuwige rust
en het eeuwige licht
verlichte hen
want Gij zijt goedertieren

VIII**Responsorium****(sopraan solo & koor)**

**Libera me, Domine, de morte aeterna,
in die ilia tremenda, quando coeli
movendi sunt et terra,
dum veneris judicare saeculum
per ignem.
Tremens factus sum eg o, et timeo,
dum discussio venerit
atque ventura ira,
quando coeli movendi
sunt et terra.
Dies ilia, dies irae, calamitatis
et miseriae,
dies magna et amara valde,
dum veneris judicare saeculum
per ignem.
Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.
Libera me, Domine, de morte aeterna,
in die ilia tremenda,
quando cocii movendi
sunt et terra,
dum veneris judicare saeculum
per ignem.
Libera me, Domine, de morte aeterna,
in die ilia tremenda.
Libera me!**

VII**Responsorium****(sopraan solo & koor)**

Heer, bevrijd mij van de eeuwige dood
op die verschrikkelijke dag als hemel en
aarde geschokt zullen worden,
wanneer Gij met vuur de eeuwigheid
komt oordelen.
Ik beef, en ik ben bang,
voor het oordeel dat zal komen, en
voor de naderende toorn,
wanneer hemel en aarde geschokt
zullen worden.
Die dag zal een dag van toorn, van
ramspoed en ellende zijn,
een lange en zeer bittere dag,
wanneer Gij met vuur de eeuwigheid
komt oordelen.
Heer, geef hun de eeuwige rust, en het
eeuwige licht verlichte hen.
Heer, bevrijd mij van de eeuwige
dood op die verschrikkelijke dag,
wanneer hemel en aarde geschokt
zullen worden,
wanneer Gij met vuur de eeuwigheid
komt oordelen.
Heer, bevrijd mij van de eeuwige dood
op die verschrikkelijke dag.
Bevrijd mij!

Vrienden

Iedereen die Toonkunstkoor Amsterdam een warm hart toedraagt, kan toetreden tot onze Vriendenstichting. Met de bijdragen van Vrienden realiseert het Toonkunstkoor compositieopdrachten en bijzondere projecten. Vrienden hebben recht van voorbespreking en gegarandeerd goede plaatsen voor onze eigen concerten, waaronder de traditionele uitvoering van de Matthäus Passion op Goede Vrijdag in Het Concertgebouw. Voor een jaarlijkse bijdrage van ten minste € 25 bent u al Vriend. Stuur een e-mail naar secretariaat@toonkunstkoor.nl Bellen mag ook: 06-2928 2112

Meezingen?

Toonkunstkoor Amsterdam zoekt altijd goede zangstemmen. We vragen koorervaring, muziek lezen en de vaardigheid om zelf de koorpartij in te studeren. Bel voor auditie of meer informatie: 06 4446 2640.

Voor meer informatie:
www.toonkunstkoor.nl

Volg TKA ook op **Facebook** en **Twitter**

Colofon

–
Marjolein Zinkstok, Stef Lokin, Caroline Bakker en Loes Knotter, samenstelling en redactie
Kristel Braunius, grafisch ontwerp
Drukkerij Raddraaier, druk

Sopranen

–
Naama Aharony
Liza Berry
Simone Boland
Willemien Booster
Anna Bouman
Ruth Carasso
Camille Creyghton
Jos den Dikken
Rebecca Erickson
Katrien van Hassel
Eva Heman-
Pasqualetti
Marja Hogeweg
Vera d'Hooghe
Marlies Jansen
Pauline Jansen
Elsbeth Kassies
Loes Kleuver
Linda Kroon-
Kwikkers
Iris Kuipers
Ellen Langemeijer
Aja Leemans
Melanie Lemmen
Elisabeth van
der Linden
Lieke Maier
Yvonne van Oers
Sian Lien Oh
Eva Peek
Madelaine Petram
Sara Pleyte
Judith Rensen
Jeske Reijs
Nelleke Reijs
Marleen Rijkmans
Dorothea van Rijnen
Jacqueline La Rooy

Willemie Seligmann
Elsenoor
Schoonhoven
Tania Sluckin
Mirjam Somers
Yvonne Sonneveld
Chiho Totogawa
Mirte Verkuylen
Maria van de Wiel
Francien Yntema
Ineke Zeeman

Alten

–
Veronika
Akhmetchina
Caroline Bakker
Chantal Bekker
Monique van
den Berg
Ida de Boer
Hester Bolt
Hester Booij
Petra Bose
Juliet Campfens
Hebe de Champeaux
Lidwien Derriks
Ellen Duijnhouwer
Heleen Ebregt
Els van Eersel
Ans van Egmond
Wimmie van Eijk
Gabrielle Folkers
Saskia Fonds
Trudi Glas
Marlou Groot
Seppie Groot

Rianne de Heide
Jette Hofman
Janne Keizer
Loes Knotter
Willemijn Kramer
Lily van Leeuwen
Gudrun Lehmann
Marijke van
der Meer
Antoinette
van Nierop
Julia Ose
Nicolette van
der Post
Ester Rood
Addie Rooker
Lucie Snoeker
Els Spreij
Gerda Telgenhof
Marianne Tulp
Anne van Vlerken
Myrte Vos
Berbel de Vos
Lotte de Vries
Marjolein Zinkstok

Tenoren

–
Jelle van Aanholt
Ton Bakker
Houdijn Beekhuis
Paul van den Berg
Bart de Boer
Benno Bonke
Daniel Brouns
Eric de Cock
Kevin Doss

Stefan Epskamp
Daan Fischer
Cato Fordham
Gerben Groeneveld
Jan-Jaap Hangelbroek
Paul van Helvert
Frans Hoyinck
Hans Hoogeveen
Jasper Hupkes
Jimmy Janssen
van Raay
Ernst Klijzing
Geert Koskamp
Adriën Kuijten
Abel Leemans
Reza Nayel
Daan Nijssen
Martin van Os
Heine Prins
Fred Schrijber
Dirk-Jan Schilt
Matthew Smith
Jan Stobbe
Thomas Vets
Henk van Vlerken
Joep de Waard
Maarten
Warffemius
Jos van Waterschoot
Hans van
der Woerd
–
Gert-Jan Alders
Rob Baas
Jaap Beunke

Bassen

–
Gert-Jan Alders
Rob Baas
Jaap Beunke

Dirigent

–
Boudewijn Jansen

Repetitor

–
Lodewijk van
der Ree

Toonkunstkoor Amsterdam

Toonkunstkoor Amsterdam (TKA) is een toonaangevend concertkoor met ambitie, dat de grote koorwerken afwisselt met intieme programma's, waarin de veelzijdigheid van het koor tot uiting komt.

Het repertoire van TKA reikt van Sweelinck tot aan vandaag. Naast de composities uit de 19de eeuw hebben de grote koorwerken uit de 20ste en 21ste eeuw de bijzondere aandacht. TKA richt zich daarbij voornamelijk op werken die vanwege de moeilijkheidsgraad zelden door amateurkoren worden uitgevoerd. TKA brengt tenminste één eigen productie per seizoen.

Het koor is in 1829 opgericht en kent een rijke geschiedenis met uitvoeringen onder leiding van Hartmut Haenchen, Sylvain Cambreling.

Sinds de jaren zeventig werkt TKA jaarlijks mee aan concerten van o.a. het Nederlands Philharmonisch Orkest, onder leiding van dirigenten als Ken-ichiro Kobayashi, Jean Fournet, Yehudi Menuhin en Marc Albrecht. Ook met orkesten als het Residentie Orkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest en het Holland Symfonia heeft het koor opgetreden.

In 1899 begon Willem Mengelberg met de jaarlijkse uitvoeringen op Goede Vrijdag van de Matthäus Passion in het Concertgebouw. Na hem zette het koor deze traditie voort onder leiding van o.a. Eduard van Beinum, Anton Kersjes, Winfried Maczewski en Boudewijn Jansen.

Postbus 17601
1001 JM Amsterdam
www.toonkunstkoor.nl
T 06 - 2928 2112